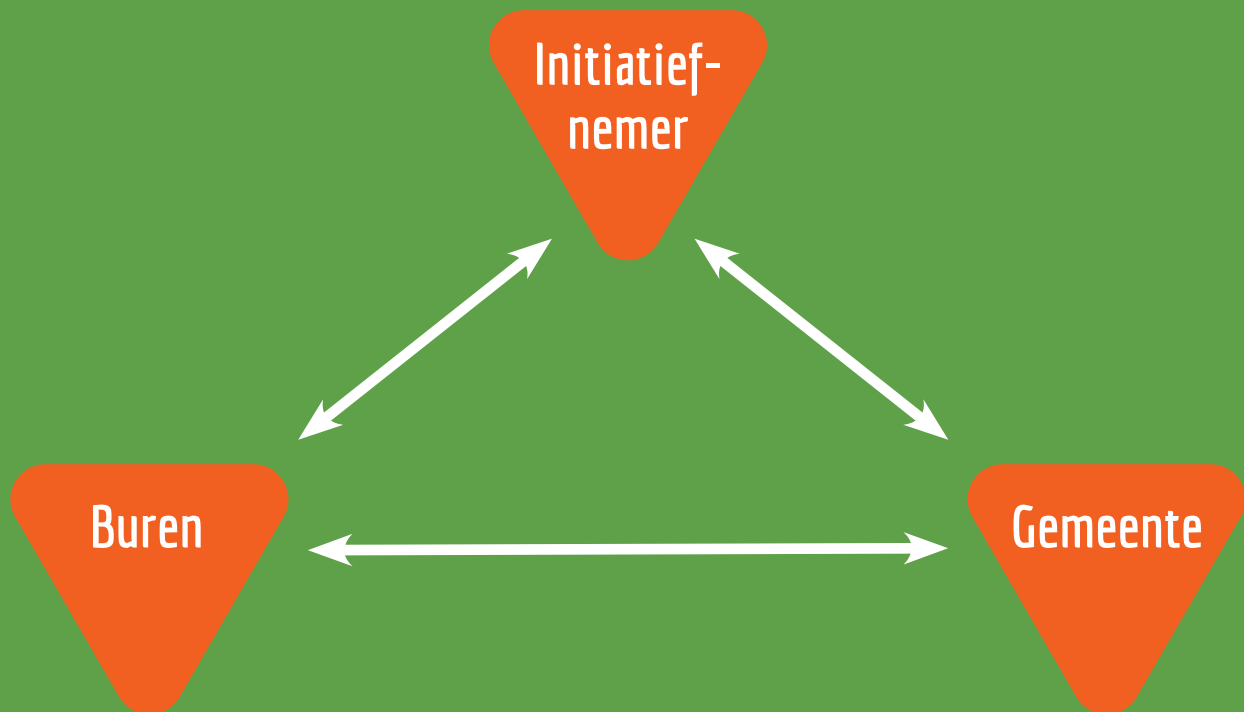

De Nieuwe Omgevingswet

De omgeving maken we samen...

...dat biedt kansen, maar betekent tegelijk
meer verantwoordelijkheid.

Inleiding

Gemeenten krijgen per 1 januari 2022 te maken met de nieuwe Omgevingswet. Deze voegt een groot aantal sectorale regelingen samen. Voor een dorp betekent het o.a. heel concreet dat het bestemmingsplan wordt vervangen door een omgevingsplan.

Met de Omgevingswet moet de overheid straks meer en sneller kunnen inspelen op integrale ontwikkelingen in onze leefomgeving. Meer gericht op de functionaliteit van de ruimte en niet op ruimtelijke planning sec. Het initiatief vanuit de maatschappij (dat kan dus zijn vanuit bewoners, ondernemers, verenigingen of organisaties) staat centraal in de nieuwe Omgevingswet.

Omgevingsvisies en omgevingsverordeningen door de provincie en omgevingsvisies en omgevingsplannen door de gemeenten zijn her en der al in de maak. Invoering vindt geleidelijk plaats. Er is een overgangstermijn tot 1 januari 2029.

De aanpak van dorpen en wijken is vaak heel breed én inclusief. Neem het voorbeeld van het ontwikkelen van een dorpsvisie: Inwoners leveren input en alles wat voor hen met de leefbaarheid in het dorp te maken heeft, wordt ingebracht. Het is de samenwerking tussen inwoners en overheid die meer aandacht vraagt en kan worden versterkt bij het invoeren van de Omgevingswet. Elkaar betrekken, ambtenaren én inwoners, vanaf het begin van plannen maken en leren van elkaars ervaringen en werkwijzen, biedt kansen.

Lokale experimenten

Lokaal en gemeentelijk vinden er al diverse experimenten plaats zoals:

Bad Nieuweschans

De gemeente Oldambt kiest vooruitlopend op de Omgevingswet voor een zogenaamd bestemmingsplan met verbrede reikwijdte met als pilot Bad Nieuweschans. Vaststelling: september 2020. De Dorpsvisie Bad Nieuweschans heeft hiervoor een belangrijke basis gevormd.

Elsendorp

Leegstand, een veranderende landbouwsector, ondernemers met ideeën, de komst van de Omgevingswet en een goed georganiseerde dorpsgemeenschap: allemaal factoren die een grote impact hebben. Daarom besloten het dorpsoverleg, initiatiefnemers, gemeente Gemert-Bakel, waterschap en provincie om samen vorm te geven aan het buitengebied van Elsendorp. Dit gebeurt in de vorm van Proeftuin Elsendorp.

Gemeente Winterswijk

Omgevingsvisie Buitengebied Winterswijk met Atlas Omgevingskwaliteit is een integrale visie voor de fysieke leefomgeving van het buitengebied van de gemeente Winterswijk. De buurtschappenvisie, een gemeenschappelijke visie van de negen buurtschappen in de gemeente Winterswijk, geldt als een van de onderleggers voor deze omgevingsvisie.

Gemeente Westerveld

Onder de noemer Westerveld Natuurlijk mogen alle burgers, bedrijven en anderen meedenken over hun visie op de toekomst van de gemeente (bijzondere vormen van participatie, waarbij een foodtruck de gehele gemeente aan doet om inwoners maar ook anderen te benaderen).

Tips voor dorpen

Stel een dorpsvisie op die breed wordt gedragen

Een dorpsvisie is een mooi instrument om samen na te denken over de toekomst van je dorp. In gesprek met veel inwoners leg je wensen, dromen en ambities vast en ga je samen werken aan de realisatie hiervan. Stel daarbij de eigenheid van het dorp als uitgangspunt en niet de Omgevingswet.

Denk na over je rol binnen een ontwikkelproces van een omgevingsplan

Wil je überhaupt een rol hebben binnen het ontwikkelproces van een omgevingsplan? Zo ja, denk je voldoende bagage te hebben voor het spreken en inbrengen namens je dorp/dorpsgenoten? Of kies je ervoor de diverse groepen binnen het dorp bij elkaar te roepen en samen een inhoudelijke discussie te voeren? Of vind je dat die verantwoordelijkheid vooral bij de overheid ligt? Welke rol heb je binnen het dorp en welke rol past daarbij binnen het ontwikkeltraject van een omgevingsplan van de overheid?

Je kunt hiervoor onder andere het *Kleine Kernen Spel* van de LVKK spelen. Het spel geeft je aan de hand van 15 herkenbare casussen inzicht in de rollen die je als bewonersoverlegorganisatie vervult. Het zorgt voor bewustwording. Wat doen we en waarom zo? (zie www.hetkleinekernenspel.nl)

Agendeer je rol bij de gemeente!

Wijs je gemeente, als je dat wilt, op jouw eventuele rol in het participatieproces in de visie- én planvormingsfase. Wees proactief. Nodig de gemeente (bestuur, medewerkers) zo nodig zélf uit om in gesprek te gaan. Dwing af dat je actief betrokken wordt en zaken mag agenderen.

Stuur er bij de gemeente ook op aan dat zij haar ondersteunende partners bewust kiest. Dan kun je er gerust op zijn dat je straks samenwerkt met een adviesbureau dat weet hoe bewonersoverlegorganisaties werken. Of dat daarvoor de samenwerking zoekt met een provinciale vereniging voor kleine kernen voor hun expertise in een visie- en planproces.

Werk ook samen buiten de grenzen van je eigen dorp

De wereld stopt niet bij de grens van je dorp. Werk samen met omliggende dorpen aan plannen. Kijk wat je deelt of waar je elkaar kunt aanvullen. Ga ook eens de mogelijkheden na van een gemeenschappelijke visie.

Individueel versus collectief

De participatie met bewoners en organisaties binnen dorpen moet de gemeente behoeden voor langdurige bezwaartrajecten. Idealiter zouden burendiscussie over inhoud onderling al gevoerd moeten hebben, om de plannen vervolgens geruisloos en snel te kunnen doorvoeren. Dit is ook een uitgangspunt van de Omgevingswet: een initiatiefnemer moet aangeven wat hij of zij aan participatie heeft gedaan.

Is de collectieve meningsvorming wel een realistische verantwoordelijkheid voor bewonersoverlegorganisaties (zoals dorpsbelangen, dorpsraden, wijkverenigingen, etc.)? Deze organisaties zijn gericht op het dorp als collectief maar niet per se democratisch gekozen en/of representatief.

Over sommige zaken worden individuen ook binnen een dorp, het nooit eens. In dat geval moet de gemeenteraad haar verantwoordelijkheid nemen en zich opstellen als externe knopendoorhakker in kwesties waar men binnen een dorp zélf niet uitkomt.

Kortom: laat de gemeente jullie eigen visie op je rol en (on)mogelijkheden weten en vraag ook hoe de gemeente een en ander ziet. Verwachtingsmanagement voorkomt teleurstelling achteraf.

Kennis is dichterbij dan je denkt, vergeet niet te vragen!

In dorpen is veel onontdekte kennis. Ieder mens heeft zijn/haar ervaring en achtergrond die van pas kan komen voor je dorp. Vaak zoek je binnen een vaste groep en blijven andere mensen zo buiten beeld. Vergeet daarom niet de vraag om specifieke kennis, voortdurend te herhalen.

Tips voor gemeenten

Werden ruimtelijke plannen van oudsher door 'de mensen van RO' gemaakt, binnen de werkwijze van de nieuwe Omgevingswet zal dat niet meer voldoen. Bij het toekomstige omgevingsplan staat de totale gebruiksfunctie van een gebied voor de bewoners van/initiatiefnemers centraal. Inhoudelijk zullen ze daarom veel breder zijn en op meer onderwerpen betrekking hebben dan de strikte ruimtelijke ordening. Gemeentelijke afdelingen gaan meer en meer met elkaar samenwerken om integraal te kunnen werken. Ook vraagt de nieuwe Omgevingswet om een veel intensievere wisselwerking met partijen buiten de gemeentelijke organisatie. Alleen een inspraaktraject is niet meer afdoende. Er is veel meer interactie nodig tussen diverse belangengroepen, de gebruikers/bewoners en de ontwerpers bij het vormgeven van de openbare ruimte.

Het traject van de nieuwe Omgevingswet volgt de lijn van de overheidsparticipatie. Mensen hebben ideeën, plannen en initiatieven en de rol van de overheid is ondersteunend en faciliterend. Een soort overtreffende trap van burgerparticipatie, waar burgers actief mogen meedoen met de initiatieven van de overheid. Uiteindelijk willen we uitkomen op partnerschap: samenwerking op basis van gelijkwaardigheid, zonder tegenstelling tussen initiatiefnemers en gemeente; ieder in de kracht van zijn eigen rol. Provinciale verenigingen van kleine kernen (zie overzicht en contactgegevens op pag. 8) die bijna in elke provincie actief zijn, weten dat bewonersoverlegorganisaties veel te bieden hebben binnen zo'n interactief proces. Hierdoor is tijds- en kwaliteitswinst te behalen.

Daarom enkele praktische tips vanuit de invalshoek van de dorpen, dorpsbewoners en dorps-ondersteunende organisaties. Schroom niet om contact met hen te zoeken.

Laat bewonersoverlegorganisaties meedenken bij omgevingsvisie en -plannen

Bewonersoverlegorganisaties zijn per dorp georganiseerde bewonersgroepen, zoals een dorpsbelangen of dorpsraad, met veel kennis van het dorp en ook van het sociale netwerk binnen een dorp; naar het onderzoek van Tine de Moor UvU 'De functies van bewonersoverlegorganisaties in een veranderende samenleving' (2018).

Veel dorpen hebben al het nodige huiswerk gedaan voor de Omgevingswet

Mogelijk hebben ze een dorpsvisie ontwikkeld. Dorpsvisies zijn plannen die voor en door het dorp zijn ontwikkeld, dus samen met hun bewoners en organisaties binnen een dorp. Kenmerkend is de integraliteit. Vaak met aandacht voor zowel zorg, identiteit, landschap en natuur, werkgelegenheid, jeugd en woningbouw. Kortom, leefbaarheidsthema's in de volle breedte zijn vaak al intensief besproken binnen een dorp tijdens een dorpsvisie-ontwikkeltraject. Handig en nuttig om gebruik van te maken!

Betrek de dorpencontactambtenaar

Veel gemeentes hebben functionarissen aangesteld die het netwerk van dorpsorganisaties binnen een gemeente al goed kennen en er dus ingangen hebben. Deze functionarissen, ook wel dorpencontactambtenaren, dorpencoördinatoren of gebiedsregisseurs genoemd, kunnen de eerste contacten leggen, weten of er een dorpsvisie is ontwikkeld, welke kwesties er spelen en welke wensen er leven. Kortom, deze mensen kunnen een zeer effectieve inbreng hebben binnen het traject van de omgevingsvisie en -plannen.

Kies een adviesbureau met gevoel voor bewonersparticipatie

Wanneer er opdrachten worden uitbesteed, kies dan een adviesbureau dat affiniteit en ervaring heeft met bewonersparticipatie of de samenwerking zoekt met de provinciale dorpenkoepels, en ook gebruik maakt van bestaande informatie, structuren en organisaties. Bewonersoverlegorganisaties zorgen voor een fundament voor de uitvoering van de plannen na de ontwikkelfase.

Betrek de politiek

Gemeenteraadsleden zoeken het contact met bewoners voor het uitvoeren van politieke agenda's. Neem hen meteen mee in het ontwikkeltraject. Dat voorkomt frustraties achteraf wanneer de gemeenteraad een breed gedragen participatief plan alsnog afwijst of corrigeert. Het is de dood in de pot voor bewonersparticipatie.

Deze brochure is tot stand gekomen naar aanleiding van diverse bijeenkomsten en cursussen die BOKD, Doarpswurk en Groninger Dorpen in 2019 met dorpsbewoners organiseerden. Voorbeelden en ervaringen uit deze bijeenkomsten en voorbeelden van elders uit Nederland zijn in opdracht van de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen verwerkt in deze brochure en omgezet naar aanbevelingen voor gemeenten en dorpen.

Leden LVKK

Groningen (www.groningerdorpen.nl)

Friesland (www.doarpswurk.nl)

Drenthe (www.bokd.nl)

Gelderland (www.dkk gelderland.nl)

Noord-Holland (www.dorpswerknh.nl)

Zuid-Holland (www.zhvkk.nl)

Zeeland (www.zvkk.nl)

Noord-Brabant (www.vkknordbrabant.nl)

Limburg (www.vkkl.nl)

Overijssel (www.ovkk.nl)